

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені Івана Боберського
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сороколів Н. С.

Лекція № 4

Тема: «Реформування системи освіти на засадах компетентнісного навчання. Концепція освітньої реформи «Нова українська школа», її складові та етапи реалізації»

з навчальної дисципліни
„КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ”

План

1. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування. Причини запровадження компетентнісного навчання в Україні.
2. Концепція «Нова українська школа» (НУШ).
3. Характеристика складових концепції: компетентнісне навчання, педагогіка партнерства, вмотиваний учитель, автономія школи, дитиноцентризм, виховання на цінностях, нова структура закладу освіти, справедливе фінансування та рівний доступ до освіти.
4. Етапи реалізації освітньої реформи НУШ упродовж 2016-2029 рр.
5. Особливості реалізації освітніх заходів у кожному етапові.
6. Стандарти фізкультурної освітньої галузі початкової освіти та освітньої галузі «Фізична культура» для 5-9 класів. Змістові лінії. Обов'язкові очікувані результати. Орієнтири у навчанні.

За роки незалежності України в галузі освітнього законодавства було прийнято низку Законів та Урядових Постанов, які стали підставою для розроблення та впровадження сучасного змісту освіти: закони України «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», постанови Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» тощо.

У законі «Про загальну середню освіту» було передбачено розроблення стандартів початкової, базової та повної середньої освіти.

Освітні цілі, відображені в цьому документі та стандартах, передбачають, що зміст ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання й виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської

свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

У Державних стандартах базової і повної середньої освіти та Базового навчального плану основної та старшої школи враховує набуття учнями необхідних компетентностей, однак у базовому навчальному плані ідея формування компетентностей відбита не досить систематизовано.

Сьогодні ми можемо стверджувати, що досягнення життєвих компетентностей не представлено як результат навчальних досягнень учнів і не закладено в систему оцінювання навчальних досягнень школярів.

Доцільно звернутись до досвіду економічно розвинених європейських країн з розроблення та впровадження компетентнісно орієнтованого підходу до формування змісту освіти в загальноосвітній школі.

Сьогодні в багатьох європейських країнах щодо змісту освіти зроблено кроки до створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні учнями необхідних компетентностей. Впровадження ключових компетентностей у зміст освіти та моніторингу якості освіти в європейських країнах відбувається поступово, супроводжується широким обговоренням і глибоким науково-дидактичним матеріалом. Оскільки поняття ключових компетентностей досить багатогранне, його визначення й трактування є постійним предметом дискусій.

Підходи Ради Європи

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові уявлення, опори, або опорні знання.

Компетентності, на думку експертів ПРС, передбачають:

- спроможність особистості сприймати й відповідати на індивідуальні та соціальні потреби;

- комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Таке визначення поняття компетентностей певним чином збігається з положеннями що висловлюють українські педагоги, однак представники європейських педагогічних кіл насамперед виходять з особистісних і соціальних потреб, задоволенню яких мають сприяти компетентності.

Ключова компетентність:

- сприяє досягненню успіхів у житті;
- сприяє розвитку якості суспільних інститутів;
- відповідає багатоманітним сферам життя.

Позиція Міжнародного департаменту стандартів (IBSTPI)

Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)) поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у

галузі професії або виду діяльності⁹. Для того щоби полегшити процес оцінювання компетентностей, Департамент пропонує виділити з цього поняття такі індикатори, як набуті знання, уміння, навички та навчальні досягнення.

Внесок Ліссабонської конференції (2001 р.)

Ще однією розробкою загальноєвропейського рівня є результати робочих засідань представників країн Євросоюзу з визначення нових базових компетентностей (Ліссабон, 2001 р.). Так, за результатами звіту, представленого на Європейській раді в Стокгольмі, робоча група експертів¹⁰ запропонувала, що ключові компетентності для навчання впродовж життя мають містити такі вісім основних галузей ключових компетентностей у навчанні:

- (фундаментальні) навички рахування та письма;
- базові компетентності в галузях математики, природничих наук та технологій;
- іноземні мови;
- ІКТ-навички та використання технологій;
- уміння навчатись;
- соціальні навички;
- підприємницькі навички;
- загальна культура.

Експерти, які запропонували такий перелік, зазначили, що слід особливо виділити іноземні мови та ІКТ як дві ключові компетентності, які потребують посиленої уваги та застосування особливих заходів. У березні 2002 (Барселона) представники країн Євросоюзу оголосили про підтримку навчання іноземної мови в ранньому віці та загального впровадження комп'ютерного та інтернет-сертифікату для учнів середньої школи. Окрім того, було проголошено сприяння впровадженню європейського виміру в освіту як загальну стратегію розвитку освіти на період до 2004 року¹¹.

Компетентнісні погляди Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)

ОЕСР детально розглядає та спрямовує сьогодні свою діяльність на проблему впровадження ключових компетентностей у зміст освіти. Починаючи з 80-х років, ОЕСР розпочала використовувати зібрані дані про освіту в різних країнах з позицій їх результативності та ефективності, що дало можливість визначити систему освітніх індикаторів. Саме країни-члени ОЕСР відзначили, що, починаючи з 90-х років, бракує досліджень щодо теоретичних і концептуальних засад знань, навичок і компетентностей та їх співвідношень між собою. У визначенні поняття компетентності сьогодні немає однозначності.

З метою певного поступу у визначенні вищезазначених понять у рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади було започатковано програму «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади» зі скороченою назвою «DeSeCo»¹² (1997 р.), яку започаткувала група експертів з

різних галузей - освіти, бізнесу, праці, здоров'я, представників міжнародних, національних освітніх інституцій тощо. Програма «DeSeCo» наразі робить спробу систематизувати й узагальнити досвід багатьох країн у визначенні та відборі ключових компетентностей.

На думку експертів ОЕСР, створення умов для набуття необхідних компетентностей протягом усього життя сприятиме:

- продуктивності та конкурентоздатності на ринку праці;
- скороченню безробіття завдяки розвитку гнучкої (адаптивної) та кваліфікованої робочої сили;
- розвиткові середовища для інноваційних перетворень в умовах глобальної конкуренції.

З огляду на перспективу, набуття особистістю необхідних життєвих (ключових) компетентностей важливе для особистості, оскільки вони сприятимуть:

- участі у формуванні демократичних засад суспільства;
- соціальному взаєморозумінню та справедливості;
- дотриманню прав людини й автономії всупереч глобальній нерівності та нерівним можливостям, індивідуальній маргіналізації.

Експерти програми «DeSeCo» визначають поняття компетентності (competency) як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації (поєднанні) взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Ця схема є прикладом побудови внутрішньої структури компетентності, орієнтованої на потреби («DeSeCo», 2002):

На думку експертів «DeSeCo», компетентність проявляється в діяльності особистості в різних контекстах (наприклад, у соціально-економічному та політичному оточенні). При цьому не тільки школа є відповідальною за набуття особистістю необхідних компетентностей; на їх формування впливають сім'я, робота, мас-медіа, релігійні та культурні організації тощо. Останнім часом проблема розвитку особистісних здібностей є найактуальнішою, у цьому контексті розглядаються особисті досягнення учнів - результати навчальної діяльності. Інтерес до навчальних досягнень протягом шкільних років концентрується навколо таких паралелей: що учень знає - як багато він вміє зробити, співвідношення здібності до освітніх цілей (ефективність освітніх систем) та їх відповідність до вхідних ресурсів (результативність освітніх систем). Це співвідношення важливе не тільки для визначення, чому вчити, а й для вибору ефективних шляхів і форм навчання, від яких залежить набуття учнями ключових умінь, або ключових компетентностей.

Отже, поняття ключових компетентностей (key competencies) (ОЕСР) застосовується для визначення компетентностей, що дають можливість особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у розвиток якості суспільства та особистого успіху, що може бути

застосовано до багатьох життєвих сфер. Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які мають бути деталізовані в комплексі знань, умінь, навичок, цінностей та відносин за навчальними галузями та життєвими сферами школярів.

Одним з найважливіших теоретичних узагальнень дискусії щодо поняття ключових компетентностей стало визначення представниками (ОЕСР) трьох категорій ключових компетентностей як концептуальної бази. Ними стали:

- автономна діяльність;
- інтерактивне використання засобів;
- уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах.

Ця схема дає уявлення про структуру трьох категорій ключових компетентностей, в якій демократичні принципи та індивідуалізм є центральними рисами, що розглядаються з інтернаціональних міркувань для вміння діяти в складному сучасному житті.

Як вважають експерти ОЕСР, така класифікація визначає критерії, на яких базуються основні переліки ключових компетентностей. Розглянемо детальніше ці категорії.

Автономна дія передбачає дві центральних ідеї: розвиток особистості й автономії стосовно вибору та дії в заданому контексті. Ключові компетентності, що належать до цієї сфери.

- Здатність захищати та піклуватись про відповідальність, права, інтереси й потреби інших, що передбачає вміння робити вибір з позицій громадянина, члена сім'ї, робітника, споживача тощо.

- Здатність складати та здійснювати плани й особисті проекти, дозволяє визначити та обґрунтувати цілі, що є сенсом життя та співвідносяться з власними цінностями.

- Здатність діяти в значному / широкому контексті означає, що особа усвідомлює, як функціонують різні системи (контексти), власну позицію в них, можливі наслідки їх дії та взяття до уваги багатьох чинників для власних дій.

Інтерактивне використання засобів передбачає розуміння загалу засобів, що дають можливість особистості взаємодіяти з навколишнім світом.

- Здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку й тексти означає ефективне використання мов і символів у різноманітних формах і ситуаціях для досягнення цілей, розвитку знань і власних можливостей. Це дає можливість розуміти світ і брати участь у діалогах, а також ефективно взаємодіяти з оточенням.

- Здатність використовувати знання й інформаційну грамотність означає ефективне використання інформації та знань, дає можливість особистості їх сприймати та застосовувати, використовувати їх як базис для формування власних можливих варіантів дії, позицій, прийняття рішень та активних дій.

- Здатність застосовувати (нові) інтерактивні технології передбачає не тільки технічні здібності, ІКТ-вміння, а й обізнаність у застосуванні нових форм взаємодії з використанням технології. Ця компетентність надає

можливість особистості адаптувати власну поведінку до змін в повсякденному житті.

Уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах передбачає здатність жити та взаємодіяти з іншими, що пов'язано з полікультурним суспільством у широкому сенсі (взаємодія з людьми, які спілкуються іншими мовами та відрізняються за поглядами тощо). Це особливо важливо для взаємодії із суспільством, що має іншу культуру, цінності та соціально-економічне підґрунтя.

- Здатність успішно взаємодіяти з іншими дозволяє індивідууму проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими.

- Здатність співпрацювати дозволяє людям спільно визначати цілі.

- Здатність вирішувати конфлікти дає можливість людині сприймати конфлікти як один з аспектів людських взаємин і виробляти в собі здатність розв'язувати їх конструктивно.

Експерти «DeSeCo» вважають також за необхідне створення бази даних (у порівнянні), яка буде корисним ресурсом для оброблення стратегії освітянських, соціальних та економічних секторів. Вони вважають, що така порівнювальна база даних дасть змогу визначити, як впливає або перешкоджає відсутність того чи іншого ступеня володіння компетентностями на розвиток ринку праці, соціальні процеси в країні. Моніторинг рівнів володіння компетентностями слугуватиме важливим показником ефективності системи освіти.

Процес, що відбувався завдяки програмі «DeSeCo», дав можливість країнам-учасникам (понад 18 країн) визначитися з переліком ключових компетентностей для кожного з них.

Країни-члени ОЕСР також зробили перші спроби оцінювання компетентностей через міжнародні тести PISA (Involvement of EU Member States in Large-scale International Studies on Educational Attainment). Так, у 2000 році саме для міжнародних тестів PISA було закладено оцінювання крос-змістових компетентностей, таких як мотивація учнів, деякі аспекти ставлення до навчання, уміння застосувати комп'ютер, саморегуляторне навчання. Крім того, було також розроблено план роботи впродовж 2000-2006 рр.

На майбутнє було заплановано продовжити цю практику з проведення екзаменів щодо навичок вирішувати проблеми та ІКТ-навичок.

Представивши різні підходи до визначення поняття ключових компетентностей, що склалися завдяки зусиллям міжнародних освітніх інституцій, а також оглянувши українські нормативні документи, програми та стандарти, слід зазначити, що на сьогодні немає однозначного визначення поняття ключових компетентностей. Дискусія, що відбувається впродовж останніх 10-ти років, дала можливість багатьом країнам зробити власні узагальнення та визначення, однак основна роль у розробленні визначень

ключових компетентностей належить міжнародним організаціям, що зробили спробу узагальнити напрацювання педагогів з різних країн.

У результаті аналізу, проведеного в рамках цього дослідження, було виявлено, що:

1) за визначенням багатьох міжнародних експертів, поняття ключових компетентностей належить до сфери узагальнених понять, що містять комплекс різних компонентів - знань, умінь, навичок, взаємовідносин, цінностей та інших чинників, що становлять особистісні та суспільні аспекти життя й діяльності людини і від яких залежить особистий та суспільний прогрес.

2) найдетальніше до розгляду та класифікації ключових компетентностей підійшли країни - члени Організації економічного співробітництва та розвитку шляхом широких дискусій серед світової педагогічної громадськості. Запропонована класифікація була прийнята багатьма країнами як стратегічна умова для впровадження освіти впродовж життя. Концептуальні положення, що стосуються набуття ключових умінь і компетентностей, увійшли до рекомендацій міжнародної спільноти (Біла книга, яку розробила Європейська Комісія, 1996; Меморандум з освіти впродовж життя, 2000; План дій Євросоюзу та Ради Європи, 2002; План дій з навичок та мобільності Єврокомісії, 2002, тощо).

3) українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності в тому сенсі, який пропонують європейські країни. І хоча в проекті нових освітніх стандартів є спроби закласти досягнення учнями компетентностей в основу освітніх галузей, на сьогодні ще немає системного та взаємоузгодженого підходу до систематизації поняття компетентності й ключових компетентностей, що необхідно для забезпечення інтеграції української освіти до загальносвітових процесів.

Проаналізувавши процес відбору ключових компетентностей у європейських країнах (Австрія, Бельгія, Німеччина, Фінляндія, Нідерланди) (див. додаток 1), ми провели узагальнену класифікацію головних переліків ключових компетентностей, які розподілилися за трьома основними блоками (ключовими групами компетентностей): соціальні, мотиваційні та функціональні компетентності.

Цей перелік обговорено й доповнено на серії регіональних «круглих столів» і семінарів (Черкаси, Миколаїв, Тернопіль, Луганськ) серед педагогічної громадськості. Серед опитуваних 92 % респондентів вважають своєчасним і доцільним впровадження системи ключових компетентностей у зміст освіти української школи. Ця пропозиція була сприйнята як готовність і бажання розпочати поетапний процес обговорення переліків ключових компетентностей, а також як одна з основних стратегій покращення якості освіти в Україні.

Окрім того, учасники регіональних семінарів запропонували власні варіанти структурування груп компетентностей (здоров'я особистості, професійна діяльність, соціальна сфера), запропонували розпочати процес

широкого обговорення того, як компетентності можуть бути відбиті в змісті освіти.

В опитуваннях зацікавлених сторін протягом дослідження проблеми компетентностей та в рамках проекту ПРООН «Інновація й оновлення освіти для покращення добробуту та зниження рівня бідності» було з'ясовано думку респондентів щодо того, яка частина навчального плану найефективніше сприятиме впровадженню даних трьох груп компетентностей: варіативна чи інваріантна? Із 72 отриманих відповідей близько половини опитуваних вважає, що всі три типи компетентностей мають переважно реалізуватись в інваріантній частині, решта - у варіативній. Тільки частина респондентів (близько 10 %) вважають, що комплекс компетентностей має бути забезпечений як варіативною, так й інваріантною частинами навчального плану. Таким чином, ми бачимо, що існує загальна згода з тим, що система ключових компетентностей може значно підвищити якість освіти у вітчизняній школі, однак серед педагогів існують розбіжності щодо шляхів і засобів їх упровадження в навчально-виховний процес. Вважаємо, що українська освіта та педагоги готові до обговорення всіх аспектів, які стосуються визначення та відбору ключових компетентностей, упровадження їх в освіту, і саме з цього виходимо в наших подальших пропозиціях.

Перелік варіантів політики

У ході дослідження подано такі рекомендації щодо перших кроків упровадження ключових компетентностей в освітній процес у вітчизняній школі.

Рекомендація А. Залучення України до процесу широкого обговорення ключових компетентностей на всіх рівнях, а також входження до міжнародної мережі «Визначення та відбір компетентностей» (DeSeCo).

Рекомендація Б. Визначення й обґрунтування поняття ключових компетентностей. Інтеграція ключових компетентностей до змісту освіти (стандартів, програм і підручників) та розроблення інноваційних педагогічних технологій щодо їх упровадження.

Б.1. Інформування про компетентнісний підхід через систему підготовки вчителів та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

Б.2. Інтеграція ключових компетентностей до процесу оцінювання навчальних досягнень учнів.

Опис варіантів політики

Рекомендація А. Залучення України до процесу обговорення ключових компетентностей на всіх рівнях, а також входження до міжнародної мережі «Визначення та відбір компетентностей» (DeSeCo).

Сьогодні, коли виявлено готовність українських педагогів до впровадження компетентнісного підходу до системи освіти, а в проекті Державного стандарту основної школи зроблено перші кроки його впровадження, вважаємо за доцільне запропонувати розробити стратегію залучення педагогічної громадськості до обговорення поняття ключових компетентностей та механізмів упровадження їх у зміст освіти. Такий процес

обговорення доцільно розпочинати в засобах масової інформації (педагогічній пресі), у системі ППО та ВНЗ, а також на методоб'єднаннях усіх рівнів. Доцільним є створення спеціальної стратегії (можливо, у рамках національного проекту) процесу визначення та відбору ключових компетентностей в Україні. Така стратегія може з часом привести Україну до залучення її до проекту «DeSeCo», який сьогодні об'єднує 18 країн у спільному обговоренні переліків ключових компетентностей, їх оновлення та механізмів упровадження в навчально-виховний процес і входження до міжнародної мережі.

Необхідно пам'ятати, що таке залучення України до міжнародної мережі є процесом, що потребуватиме певних бюджетних витрат, а за бюджетного дефіциту процес обговорення компетентностей можна здійснювати як перший етап на національному та локальному рівнях, що в перспективі дасть змогу Україні вийти на міжнародний рівень обговорення.

Рекомендація Б. Визначення й обґрунтування поняття ключових компетентностей. Інтеграція ключових компетентностей до змісту освіти (стандартів, програм і підручників) та розроблення інноваційних педагогічних технологій щодо їх упровадження.

Ця рекомендація передбачає звернення до проблеми концептуалізації поняття компетентності та ключових компетентностей, що має бути покладено на такі організації, як МОН та АПН України із залученням всіх зацікавлених сторін. Саме в цьому контексті мають бути проголошені зміни підходу до відбору змісту освіти в середній школі, орієнтацію на компетентнісний підхід. Мета досягнення учнями необхідних компетентностей з уточненням основних, ключових має бути систематизовано відбита в державному стандарті, базовому навчальному плані.

Детальніше компетентності можуть бути розроблені галузевими та міжгалузевими групами й подані у вигляді результатів навчання в базовому навчальному плані. Компоненти ключових компетентностей та знання, уміння, навички й інші аспекти повинні розкриватись та пропонуватись до впровадження відповідно до глибини пропозицій за предметними галузями і в результаті вибудовувати єдину систему компетентностей. Доцільним вважаємо використати досвід Ради Європи із запровадження європейського мовного портфеля та мережі EURYDICE.

Необхідно пам'ятати, що процес упровадження компетентностей до змісту освіти має проходити поетапно: від обговорення та визначення поняття, обговорення переліків ключових компетентностей, їх узагальнення, прийняття та внесення до стандартів до розроблення методичних рекомендацій та їх практичного застосування у навчальному процесі. Для того щоб на перших кроках уникнути проблем з використанням підручників і навчальних матеріалів, що не побудовані на компетентнісно орієнтованому принципі, можна пропонувати створювати методичні рекомендації як супровід для деяких навчальних матеріалів.

Нові програми та плани пропонується будувати з урахуванням результатів навчальних досягнень учнів для набуття ними ключових компетентностей.

Б.1. Інформування про компетентнісний підхід через систему підготовки вчителів і підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Для ефективного інформування та підготовки педагогічних кадрів у запровадженні нового компетентнісного підходу до формування та реалізації змісту освіти необхідно залучити систему підготовки педагогів і післядипломної педагогічної освіти. Перш ніж розробляти та впроваджувати навчальні курси лекцій та тренінгів для педагогічних ВНЗ, системи ППО й оновлювати зміст наявних щодо теми компетентностей, необхідно зібрати й узагальнити досвід багатьох пілотних проектів із упровадження компетентностей, ознайомитися з експериментальними програмами та педагогічними підходами, постійно слідкувати за новітніми тенденціями в цій галузі в зарубіжних освітніх системах. Крім того, важливим є застосування компетентнісного підходу до самого процесу підготовки вчителя, що дасть змогу на власному досвіді переконатись у перевагах і недоліках цього підходу. Створення серії тренінгів із застосуванням інтерактивних методів і форм роботи могло б сприяти позитивним результатам упровадження ідеї компетентнісного підходу в освіту.

Б.2. Інтеграція ключових компетентностей до процесу оцінювання навчальних досягнень учнів

Відповідальність за визначення, упровадження та контроль набуття ключових компетентностей має бути покладено на Міністерство освіти і науки. Необхідно врахувати цей аспект при розробленні нової системи моніторингу якості освіти та за можливості адаптувати систему контролю результатів навчальних досягнень учнів. Оскільки не всі аспекти ключових компетентностей можуть бути виміряні досконально, доцільно було б створити умови для впровадження вимірювання певних компонентів, що сприяють досягненню компетентностей учнями. Питання оцінювання та вимірювання рівнів досягнення компетентностей учнями порушують зарубіжні педагоги, однак воно потребує достатньо часу для відпрацювання (EURYDICE, OECD).

Проаналізувавши проблему обговорення, визначення та впровадження компетентнісно зорієнтованого підходу в аспекті покращення якості змісту освіти в порівняльно-педагогічному плані, було виявлено та запропоновано необхідні шляхи його розвитку, що відбиті в рекомендаціях. Очевидним є те, що в Україні назріла необхідність розпочати впровадження в зміст освіти системи ключових компетентностей, як це відбувається на міжнародному рівні, для покращення якості освіти. Необхідно зазначити, що в Україні існує підґрунтя для запровадження поданих пропозицій, а саме:

- знаходиться в стадії розвитку й широкого публічного обговорення проект державних стандартів базової та повної середньої освіти, базового навчального плану; триває широке обговорення цих документів у пресі, під час

спільних заходів тощо; у цих документах є посилання на набуття школярами необхідних життєвих компетентностей;

- серед педагогічної громадськості існує невдоволення сучасним наповненням змісту освіти, що підтверджується серією опитувань під час «круглих столів», семінарів, зустрічей тощо;

- результати опитувань свідчать про готовність педагогічних кіл розпочати широке обговорення проблем запровадження компетентностей у зміст освіти;

- в Україні вже існують певні напрацювання з проблем компетентностей;

- загальна стратегія нашої держави полягає в інтеграції до загальноєвропейського та світового співтовариства, саме тому процес, спрямований на впровадження системи компетентностей, може сприяти просуванню України на міжнародний рівень освітніх досягнень.

Нова українська школа – це назва реформи загальної середньої освіти, яку зараз реалізовує Міністерство освіти і науки спільно з сотнями вчителів і управлінців з освіти по всій Україні. Нова українська школа – це освіта нових сенсів, дитиноцентризму і поваги до кожної людини. НУШ – це цікава, практикоорієнтована, безпечна і дружня до дитини школа. А для батьків вона – відкрита, чесна і націлена на співпрацю.

Впроваджена освітня реформа у заклади загальної середньої освіти з 01 вересня 2018 року. В основі цієї реформи є такі складові:

1. Компетентнісний підхід у навчанні, який розглядається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке накладатимуться уміння, як користуватись цими знаннями, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті.
2. Педагогіка партнерства в освітньому процесі. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Базується на повазі до особистості; доброзичливості і позитивному ставленні; довірі у відносинах, стосунках; діалогові – взаємодії – взаємоповазі; розподіленому лідерстві (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципі соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).
3. Вмотивований учитель. заходи, які підвищують мотивацію вчителя та престиж освітянської професії, а саме: учитель може готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантує свободу від втручання у професійну діяльність

учителя. Успішна добровільна незалежна сертифікація дає можливість отримувати надбавку до заробітної платні. Збільшилася кількість моделей підготовки вчителя: курси при інститутах підвищення кваліфікації та інших суб'єктів освітньої діяльності, семінари, вебінари, он-лайн-курси, конференції, самоосвіта. Учитель має право вибору місця і способу підвищення кваліфікації.

4. Надання автономії школі у прийнятті рішень та заходи, що впливають на поліпшення якості освітнього процесу в школах.
5. Справедливе фінансування і рівний доступ до освітнього процесу, незалежно від індивідуальних особливостей дітей (запровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти).
6. Виховання на загальнолюдських цінностях, зокрема морально-етичних, таких як: гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей; а також соціально-політичних: свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність.
7. Орієнтація на учня (дитиноцентризм). Нова українська школа реформує навчання на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти – школа максимально враховує здібності, потреби та інтереси кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. Окрім цього, в реформі заохочується інклюзивна освіта. Для учнів з особливими освітніми потребами мають створюватися умови для навчання спільно з однолітками. Для таких дітей запроваджуються індивідуальні програми розвитку, включаючи корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід.
8. Нова структура школи у зв'язку із запровадження 12-річного терміну навчання (Див. рис. 1).

У стандарті початкової освіти реформи «Нової української школи» зазначено, що метою фізкультурної освітньої галузі є формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок. Відповідно до цього окреслені обов'язкові очікувані результати навчання, а саме: здобувач освіти повинен регулярно займається руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонструвати власні рухові вміння та навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях; добирати фізичні вправи для підвищення рівня фізичної підготовленості; керуватися правилами безпечної і чесної гри, уміти боротися, вигравати і програвати; усвідомлювати значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії. Окрім цього в стандарті задекларовані загальні та обов'язкові очікувані результати навчання здобувача освіти. Ці

очікувані результати розподілені за періодами навчання учнів в школі відповідно до структури закладу освіти (рис. 1).

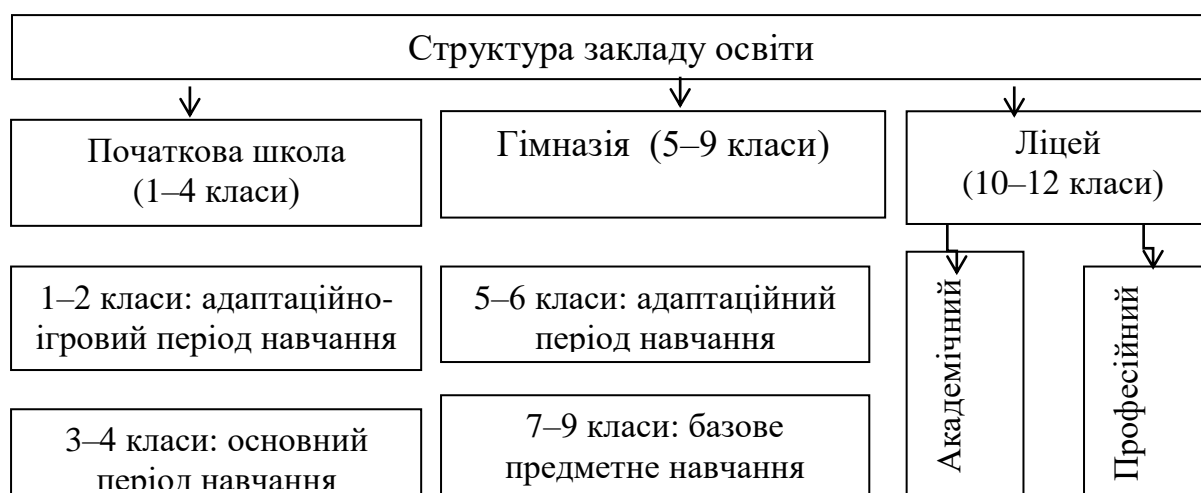

Рис. 1. Структура закладу освіти відповідно до освітньої реформи «Нова українська школа»

Ознайомившись та детально проаналізувавши стандарт початкової освіти Нової української школи, ми виявили, що зміст фізкультурної освітньої галузі окреслений у трьох напрямках (рис. 2).

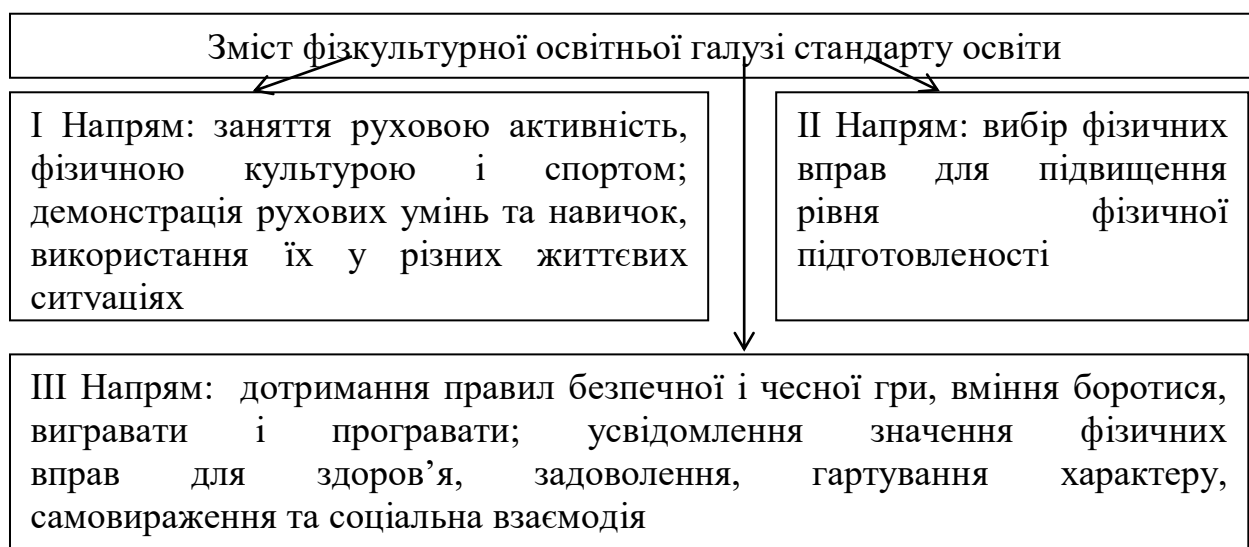

Рис. 2. Особливості розподілу змісту фізкультурної освітньої галузі в стандарті освіти Нової української школи

На нашу думку, ці напрями відображають освітні, розвивальні та виховні завдання фізичного виховання школярів.

I напрям ставить перед здобувачами освіти наступні очікувані результати:

1. Виконання життєво необхідних рухових дій, таких як: вправи в пересуванні – ходьба, біг, лазіння та перелізання, виконання загально розвивальних вправ з предметами та без них, окрім цього оцінювання власного виконання рухових дій та виконання вправ іншими однокласниками. На нашу думку, таким підхід у фізичному вихованні як оцінювання та взаємооцінювання

дасть можливість учителям фізичної культури мотивувати школярів до ідеального виконання фізичних вправ.

2. Моделювання рухової діяльності передбачає розпізнавання та добирання вправ для ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки, розпізнавання, добір вправ та відповідного інвентарю, які характерні для різних видів спорту з метою розвитку фізичних якостей. Надзвичайно важливим, на нашу думку, є те, що в стандарті освіти в початкових класах закладена можливість для учнів початкових класів добору відповідного інвентарю для кожного виду спорту. Це сприятиме формуванню правильного уявлення у школярів про виконання фізичних вправ з різним інвентарем.

3. Виконання фізичних вправ під час ігрової та змагальної діяльності. Обов'язковими очікуваними результатами у цьому напрямку є виконання рухових дій під час рухливих ігор, естафет під керівництвом учителя та під час дозвілля в школі та поза її межами. Реалізація цього пункту у фізичному вихованні учнів початкової школи дасть можливість навчити дітей працювати в команді, активно проявляти себе під час ігрової діяльності та використовувати ігровий метод як основний метод навчання в початкових класах.

II напрям дозволяє учневі проявити творчість у доборі фізичних вправ для розвитку фізичних якостей, аналізу стану здоров'я під час занять фізичною культурою та спортом та свідомого ставлення до фізичного навантаження. У стандарті передбачено:

1. Контроль за фізичним станом: контроль за власним самопочуттям за підтримки дорослого та оволодіння елементами самоконтролю під час виконання фізичних вправ.

Ми вважаємо, що такий підхід дозволить учням самостійно застосовувати засоби розвантаження за потребою та самопочуттям.

2. Аналіз та оцінка впливу фізичного навантаження на стан здоров'я людини – передбачено аналіз та пояснення учнями значення фізичних вправ для здоров'я людини; аналіз впливу позитивних та негативних факторів на стан здоров'я; оцінювання власного самопочуття за частотою серцевих скорочень та частотою дихання для диференціації фізичного навантаження. Це допоможе сформуванню в школярів початкових класів свідоме ставлення до виконання фізичних вправ.

3. Добір фізичних вправ для розвитку фізичних якостей та зміцнення здоров'я. Для виконання цього загального очікуваного результату учителям фізичної культури важливо зробити акцент на тому, щоб учень обирав та виконував вправи або рухливі ігри та елементи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей. Окрім цього умів регулювати навантаження відповідно до визначених завдань уроку та власного самопочуття.

III напрям стандарту фізкультурної освітньої галузі охоплює реалізацію виховних завдань та спрямований на формування громадянських та соціальних компетентностей школярів. У стандарті передбачено:

1. Виконання різних ролей. Під час фізкультурної діяльності учителі фізичної культури мають навчати школярів виконувати різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності., а також ефективно взаємодіяти з однолітками для досягнення спільних командних цілей.

2. Дотримання безпечної поведінки. Надзвичайно важливо, щоб в учнів сформувати навички безпечного виконання фізичних вправ упродовж фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів. Тому у стандарті фізкультурної освітньої галузі зроблено акцент на дотриманні правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності як в закладі загальної середньої освіти, так і поза її межами. Важливо, щоб учень пояснював значення дотримання цих правил та розумів їх наслідки.

3. Дотримання етичних норм у руховій діяльності. Часто фізкультурно-оздоровча чи спортивно-масова діяльність учнів пов'язана із проведенням змагань, що може стати причиною конфліктних ситуацій та спірних моментів щодо справедливої чи несправедливої перемоги. Тому, в стандарті освіти наголошено на тому, щоб учителі фізичної культури навчали учнів правил чесної гри; щоб учні не засмучувалися через поразку та сприймали її з гідністю; прагнули вигравати чесно.

На основі стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі всеукраїнською робочою групою з фізичного виховання (Москаленко Н.В., Сороколіт Н.С., Турчик І.Х., 2016–2018) укладена рамкова освітня програма з фізичної культури для учнів початкової школи [8]. Зміст стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі в цій програмі окреслений у трьох змістових лініях: базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність та турбота про стан здоров'я та безпеку. Варто зазначити, що учителям фізичної культури у практичній діяльності можна використовувати як рамкову освітню програму, що затверджена профільним міністерством, так і адаптовувати її до умов навчального закладу та затвердивши педагогічною радою й директором школи. Окрім цього, на основі стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі, передбачено укладення авторських навчальних програм. Ми вважаємо, що такий демократичний підхід до укладання навчальних програм дозволить планувати освітній процес у закладах загальної середньої освіти з урахуванням власного досвіду педагога, особливостей матеріально-технічної бази закладу освіти, традицій школи та бажання учнів.

Література:

1. Гриневич Л. Нова українська школа: основи стандарту освіти / Л. Гриневич. – Львів, 2016. – 64 с.
2. Москаленко Н. В. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи "Нова українська школа" / Москаленко Н. В., Сороколіт Н. С., Турчик І. Х. // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури

(фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2019. – Вип. 5К(113)19. – С. 223–228.

3. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fizkulturamo.at.ua/load/programmy_po_fizkulture/mladshaja_shkola/1_4_klasi_zagalnoosvitnihh_navchalnihh_zakladiv/9-1-0-66.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. – Київ, Міністерство освіти і науки України, 2016. – 36 с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyja.pdf>.
5. Овчарук О. Компетентності як ключ оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – С. 13–42.
6. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
7. Про освіту [Електронний ресурс]: закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2231>.
8. Сороколіт Н. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: Фізична культура / Н. Сороколіт, О. Шиян. – К. : Основа, 2018. – 26 с.
9. Сороколіт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів / Сороколіт Наталія // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2019. – № 3. – С. 167–174.
10. Сороколіт Н. Становлення шкільного фізичного виховання в Україні в період незалежності / Сороколіт Наталія, Римар Ольга, Соловей Алла // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2018. – № 2. – С. 135–139.
11. Сороколіт Н.С. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні / Н.С. Сороколіт // The XIV International Science Conference «Current issues of science and education», 2021. – С. 146–152.
12. Шиян Р. Б. Типова освітня програма першого циклу початкової освіти. Цикл І (1-2 класи). – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.